

Sygn. akt I ACa 66/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 maja 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSA Mirosława Gołuńska (spr.)
Sędziowie:	SSA Danuta Jezierska SSA Małgorzata Gawinek
Protokolant:	sekr.sądowy Piotr Tarnowski

po rozpoznaniu w dniu 24 kwietnia 2013 r. na rozprawie w Szczecinie

sprawy z powództwa J. D.

przeciwko J. T. (1), P. G. (1) i D. G.

o zachówek

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie

z dnia 29 listopada 2012 r., sygn. akt I C 901/08

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie I w ten sposób, że zasądza solidarnie od pozwanych J. T. (1), D. G. i P. G. (1) na rzecz powódki J. D. kwotę 45.497,20 zł (czterdzieści pięć tysięcy czterysta dziewięćdziesiąt siedem złotych dwadzieścia groszy) z odsetkami ustawowymi:

- od kwoty 13.247,20 zł (trzynaście tysięcy dwieście czterdzieści siedem złotych dwadzieścia groszy) od dnia 29 stycznia 2009 roku,

- od kwoty 32.250 (trzydzieści dwa tysiące dwieście pięćdziesiąt) złotych od dnia 30 listopada 2012 roku;

II. uchyla wyrok w pozostałej części i sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu w Szczecinie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA D.Jezierska SSA M.Gołuńska SSA M.Gawinek

Sygn. akt I A Ca 66/13

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 13 listopada 2008 r. J. D. wniosła o zasądzenie od pozwanych D. G., J. T. (1) i P. G. (1) tytułem należnego jej po ojcu J. T. (1) zachowku kwoty 125.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 23 stycznia 2007 r. , nadto powódka domagała się zasądzenia od pozwanych zwrotu kosztów procesu według norm przepisanych.

Wskazała przy tym m.in., że w skład spadku po zmarłym J. T. (1) wchodzi nieruchomości położone w P. przy ul. (...) oraz warsztat szewski położony w S. przy ul. (...), których wartość wynosi 1.000.000 zł.

Powódka podkreśliła, że jako uprawniona nie otrzymała – w żadnej postaci – należnego jej zachowku, dlatego też przysługuje jej roszczenie o zapłatę dochodzonej kwoty stanowiącej jego pokrycie.

Pozwani wnieśli o oddalenie powództwa w całości oraz o zasądzenie od powódki zwrotu kosztów postępowania. Twierdzili przy tym ,że wartość masy spadkowej podana przez powódkę jest nierealna, a sam skład spadku niewykazany .

Postanowieniem z dnia 22 czerwca 2012 r. Sąd zawiesił postępowanie w sprawie w zakresie żądania zapłaty zachowku co do nieruchomości położonej w P. przy ul. (...) oraz co do oszczędności zmarłego J. T. (1). Orzeczenie to postanowieniem Sąd Apelacyjny w Szczecinie w sprawie I ACz 668/12 z dnia 30 sierpnia 2012 roku zostało uchylone .

Wyrokiem z dnia z dnia 29 listopada 2012 r. Sąd Okręgowy w Szczecinie :

1.zasądził na rzecz powódki J. D.

- od pozwanego J. T. (1) kwotę 22 748,60 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 6 623,60 zł od dnia 6 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty, od kwoty 16 125 zł od dnia 30 listopada 2012 roku do dnia zapłaty,
- od pozwanej D. G. kwotę 11 374,30 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 3 311,80 zł od dnia 29 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty, od kwoty 8 062,50 zł od dnia 30 listopada 2012 roku do dnia zapłaty,
- od pozwanego P. G. (1) kwotę 11 374,30 zł z ustawowymi odsetkami od kwoty 3 311,80 zł od dnia 29 stycznia 2009 roku do dnia zapłaty, od kwoty 8 062,50 zł od dnia 30 listopada 2012 roku do dnia zapłaty.

II. w pozostałym zakresie powództwo oddalił ,

III. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Szczecinie tytułem nieuiszczonego wpisu od pozwu i wydatków w sprawie: od J. T. (1) kwotę 1 738,63 zł, od D. G. i P. G. (1) po 869,31 złotych.

Sąd zasądził nadto na rzecz powódki J. D. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa

procesowego od J. T. (1) kwotę 655 zł, a od D. G. i P. G. (1) po

327,50 zł.(pkt IV). Sąd przyznał od Skarbu Państwa Sądu Okręgowego w Szczecinie na rzecz radcy

prawnego J. Z. kwotę 1 310 zł plus 23% VAT tytułem pomocy prawnej udzielonej

pozwany D. G. i P. G. (1) z urzędu (pkt V) i zasądził od powódki na rzecz

pozwanych D. G. i P. G. (1) kwotę 2 290 zł tytułem zwrotu nieopłaconej pomocy

prawnej udzielonej przez radcę prawnego J. Z. z urzędu (pkt VI).

Orzeczenie tej treści zostało poprzedzone następującymi ustaleniami :

J. T. (1) zmarł 11 stycznia 2006 r. , w chwili zgony był wdowcem, jego żona S. T. zmarła w 1995 roku . Jeszcze wcześniej bo w 1991 r. zmarł ich syn J. T. (2) – kawaler. Spadek po S. T. na podstawie ustawy wprost nabyli : mąż J. T. (1) oraz zstępni - córka D. G. i syn J. H., każdy po 1/3 części spadku.

J. T. (1) był 2-krotnie żonaty, pozostawił czworo zstępnych tj. J. D. i K. T. ,dzieci z pierwszego małżeństwa z B. T. oraz J. T. (1) i D. G. ,dzieci pochodzące ze związku małżeńskiego z S. T..

J. T. (1) pozostawił testament notarialny z dnia 13 stycznia 1998 r., sporządzony przed notariuszem J. S. w Kancelarii Notarialnej w S. ,rep. (...)w którym odwołał swój wcześniejszy testament z dnia 21 lipca 1997 r. i do całego spadku powołała syna J. H. w udziale do 1/2 części oraz córkę D. G. i jej syna ,a swojego wnuka P. G. (1) w udziałach po 1/4 części. Jednocześnie spadkodawca w testamencie tym (§ aktu) wydziedziczył córkę J. D. i syna K. T. podając ,iż czyni to z przyczyny między innymi uporczywego nie dopełnienia przez nich obowiązków rodzinnych, braku troski o jego stan zdrowia i stan majątkowy . Wydziedziczony K. T. ma syna A..

Sąd Okręgowy w Szczecinie wyrokiem z dnia 3 czerwca 2008 r. uznał ,że wydziedziczenie J. D. przez ojca J. T. (1) w testamencie z dnia 13 stycznia 1998 jest bezpodstawne. J. D. nie została powołana do spadku ani z mocy ustawy ani z mocy testamentu ,nie uzyskała ona również żadnych zapisów ani darowizn.

Ustalił Sąd ,że w skład spadku po J. T. (1) wchodzi prawo własności do lokalu mieszkalnego z częścią usługową położony w S. przy ul. (...) o łącznej powierzchni użytkowej 82,49 m⁽²⁾ wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej wynoszącym (...) w częściach wspólnych budynku i w gruncie jako przedmiocie prawa użytkowania wieczystego działki nr (...), obrębu (...) (...) o powierzchni 594 m⁽²⁾; dla nieruchomości tej w Sądzie Rejonowym w Szczecinie prowadzona jest księga wieczysta Kw nr (...). Wartość rynkowa tej nieruchomości lokalowej według stanu na dzień 11 stycznia 2006 r. , a cen na dzień 12 lipca 2011 r. wynosiła 430.000 zł (226.400 zł – wartość części mieszkalnej lokalu, 203.600 zł - wartość części użytkowej lokalu) , na dzień zamknięcia rozprawy przed Sądem Okręgowym wartość nieruchomości uległa dalszemu zmniejszeniu i wynosiła 387 000 zł . Z treści wpisów we wskazanej wyżej księdze wieczystej księgi wieczystej , według stanu na dzień 25 stycznia 2011 r., wynika, że właścicielami opisanej wyżej nieruchomości lokalowej i użytkownikami wieczystymi gruntu w udziale (...) byli małżonkowie S. T. i J. T. (1), na zasadzie wspólności ustawowej majątkowej małżeńskiej.

Ustalił dalej Sąd ,że w skład spadku po zmarłym J. T. (1) wchodziły środki pieniężne zgromadzone na kontach bankowych łącznie w kwocie 105 977,60 zł (w D. Bank 84 845,28 zł, w Banku (...) S.A. 21 132,32 zł).

Właścicielem nieruchomości gruntowej, zabudowanej położonej w P. przy ul. (...), stanowiącej działkę nr (...) o powierzchni 10.038 m², dla której Sąd Rejonowy w Poznaniu prowadzi księgę wieczystą Kw nr (...) był J. T. (2), który nabył ją na podstawie umowy darowizny z dnia 22 lutego 1990 r. Nieruchomość ta jest w części zabudowana obiektami budowlanymi, tj. budynkiem o charakterze mieszkalnym w stanie surowym zamkniętym, aktualnie zdewastowanym oraz budynkiem o charakterze altany ogrodowej w pogorszonym stanie technicznym. Biegły sądowy ustalił ,że wartość rynkowa nieruchomości według stanu i cen z grudnia 2011 r., przy uwzględnieniu prawnie obowiązujących zapisów miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy K. , wynosi 630.993 zł.

Sąd Okręgowy przyjął ,że do tej pory nie dokonano stwierdzenia nabycia spadku po spadkodawcy J. T. (2). J. D. złożyła do Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie wnioski o sporządzenie spisu inwentarza po zmarłym J. T. (1).

Sąd Rejonowy Szczecin - Centrum w Szczecinie w dniu 15 kwietnia 2010 r. postanowił sporządzić spis inwentarza po J. T. (1) , z tym iż spis inwentarza do chwili zamknięcia rozprawy nie został przedłożony.

Po tak poczynionych ustaleniach faktycznych Sąd uznał ,że roszczenie powódki jest częściowo uzasadnione.

Przypomniał Sąd ,że zstępny, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni - 2/3 wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachowek)- art. art. 991 §1 k.c. . Jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia (§

2).Przepis art. 931 § 1 i 2 k.c. stanowi ,że w pierwszej kolejności z ustawy powołani do spadku są dzieci spadkodawcy oraz jego małżonek; dziedziczą oni w częściach równych. Jednakże część przypadająca małżonkowi nie może być mniejsza niż jedna czwarta całości spadku. Jeżeli dziecko spadkodawcy nie dożyło otwarcia spadku, udział spadkowy, który by mu przysługiwał, przypada jego dzieciom w częściach równych. Przepis ten stosuje się odpowiednio do dalszych następnych.

Przenosząc to do rozpoznawanej sprawy stwierdził Sąd ,że J. D. jako córka spadkodawcy J. T. (1) niewątpliwie dziedziczyłaby po nim z mocy ustawy (art. 931 § 1 k.c.) , jej wydziedziczenie przez spadkodawcę w testamencie prawomocnym orzeczeniem sądowym zostało uznane za bezpodstawne .Oznacza to ,że jest uprawnioną do zachowku po ojcu , który - o czym wyżej już była mowa - pozostawił czworo dzieci .Brat powódki K. T. ,który został przez spadkodawcę wydziedziczony w testamencie z dnia 13 stycznia 1998 r. ma jedno dziecko - syna A. T..

Zauważył dalej Sąd ,że powódka reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika procesowego nie wykazała dowodowo do dnia zamknięcia rozprawy ,że spadkodawcy J. T. (1) przysługiwał tytuł prawny do nieruchomości w P. przy ul. (...) , po zmarłym J. T. (2). Z tej przyczyny Sąd zawiesił w części postępowanie w sprawie , które to orzeczenie w wyniku zażalenia powódki zostało przez sąd II instancji uchylone. Zwrócił nadto Sąd uwagę na to ,iż powódka oczekiwała , że Sąd zwróci się do banków by ustalić stan oszczędności ,pozostawionych przez spadkodawcę. Wobec braku spisu inwentarza Sąd usiłował pozyskać informacje z banków, których to informacji ostatecznie mu nie udzielono, a to z uwagi na brak danych J. T. (1) , a których to powódka nie podała .

W takim stanie faktycznym Sąd , na podstawie decyzji Naczelnika II Urzędu Skarbowego w S., za wykazane ,iż w skład spadku po spadkodawcy J. T. (1) wchodzi oszczędności w kwocie 105 977,60 zł.

Wobec wniosku o otwarcie rozprawy i zgłoszenie zarzutu w trybie art. 162 k.p.c. Sąd wyjaśnił ,że zgodnie z wnioskiem powódki z dnia 29 sierpnia 2011 roku zwrócił się o orzeczenie ze sprawy o sygn. II Ns 454/10 ,które zostało nadesłane (k352) na co zarządzeniem z dnia 11 października 2011 roku, zwrócono pełnomocnikowi powódki uwagę i zobowiązano do nadesłania spisu inwentarza ,brak wykonania tegoż zarządzenia był przyczyną zawieszenia postępowania w sprawie w części.

Sąd ustalił ,że udział spadkowy powódki stanowiący podstawę dla obliczenia zachowku wynosi 1/8 (połowa udziału spadkowego ,która by spadkobierczyni przypadła przy dziedziczeniu ustawowym ; wydziedziczony testamentem brat powódki K. T. ma jednego syna A. - art. 1011 k.c. w związku z art. 992 k.c.).

Co do składu spadku po J. T. (1) przyjął Sąd ,że jego skład wchodzi następujące prawa : udział w nieruchomości w S. przy ulicy (...) oraz oszczędności w kwocie określonej w decyzji Naczelnika Urzędu Skarbowego w S..

Co do udziału w opisanej nieruchomości lokalowej - spadkodawca był jej współwłaścicielem w udziale do 4/6 części . Ustalając wartość przedmiotowej nieruchomości Sąd oparł się na opinii biegłego sądowego Z. W., którą ocenił jako rzetelną, sporządzoną w fachowy sposób i uwzględniającą stan nieruchomości z chwili otwarcia spadku, a wartość według cen z daty sporządzenia opinii .Biegły określił , szerzej podając w jaki sposób to uczynił ,że wartość rynkowa szacowanej nieruchomości na dzień 12 lipca 2011 r. wynosi 430.000 zł. Ostatecznie z uwagi na znaczny opływa czasu od daty wydania przedmiotowej opinii do daty wyrokowania Sąd na podstawie uzupełniającej opinii ,którą w sprawie dopuścił , ustalił ,że doszło w międzyczasie do obniżenia wartości lokalu ,który w listopadzie 2012 roku był wart już tylko 387 000 zł. Sąd określając wartość nieruchomości zwrócił uwagę na to ,iż pozwani nie współpracowali z biegłym ,który dokonywała szacunku nieruchomości w zakresie jej udostępnienia dla oględzin.

Kierując się treścią przepisów art. 993 k.c. i art. 995 k.c. Sąd ustalił wartość spadku (według cen z daty orzekania o roszczeniu o zachówek) następująco : 4/6 z wartości nieruchomości lokalowej w kwocie 387 000 zł daje 258 000 zł , z tego powódce przysługuje kwota 32 250 zł (udział spadkowy -1/8). Ustalił dalej Sąd ,że od pozwanego J. T. (1), który na mocy testamentu do spadku został powołany do spadku w 1/2 należy się powódce kwota 16 125 zł , a od pozwanej D. G. i P. G. (1), którzy do spadku zostali powołani do spadku po 1/4 powódce należy się po 8 062 zł.

W skład spadku po zmarłym wchodziła nadto kwota pieniężna - 105 977,60 zł, z czego powódce należy się 1/8 tj. 13 247,20 zł, z tego od J. T. (1) - 6 623,60 zł, a od pozwanych D. i P. G. (1) po 3 311,80 zł. Łącznie powódce od J. T. (1) należy się kwota 22 748 zł, od D. i P. G. (1) po 11 374 zł.

Uwzględniając tak poczynione ustalenia oraz wyliczenia rachunkowe Sąd zasądził na rzecz powódki łącznie kwotę 45 497,20 zł (pkt I), a ponad tę kwotę żądanie pozwu oddalił jako nadmierne (pkt II).

O odsetkach Sąd orzekł mając na uwadze przepis art. 481 k.c. Odsetki od kwoty zachowku wyliczonej od wartości udziału w spadkowej nieruchomości, wobec przyjęcia jej wartości na dzień zamknięcia rozprawy zasądził Sąd od dnia wyrokowania, zaś od kwoty zgromadzonej na rachunkach spadkodawcy od dnia doręczenia pozwany odpisu pozwu.

O kosztach procesu Sąd orzekł uwzględniając jego wynik (powódka wygrała proces w 36,39%) - art. 98 § 1 k.p.c., szerzej postanowienia kosztowe uzasadniając.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie wniosła powódka zaskarżając powyższe orzeczenie w następującym zakresie:

ponad łączną kwotę 45.497,20 zł, tj. co do kwoty 79.502,80, a to:

- 1) w stosunku do pozwanego J. H.-T. ponad kwotę 22.748,60 zł,
- 2) w stosunku do pozwanej D. G. ponad kwotę 11.374,30 zł,
- 3) w stosunku do pozwanego P. G. (2) ponad kwotę 11.374,30 zł.

Powódka zaskarżonemu wyrokowi zarzuciła

I. naruszenie przepisów postępowania tj. art. 227, 228 §1 i 2 k.p.c., 231 k.p.c., 232 k.p.c., art. 236 k.p.c. mające istotny wpływ na treść orzeczenia, poprzez:

- pominięcie dowodu z aktualnego stanu księgi wieczystej o numerze (...) prowadzonej dla nieruchomości położonej w P. w powiecie (...) oraz pominięcie treści tej księgi złożonej do akt sprawy, a podającej, iż zgodnie z wpisem na dzień 29 maja 2009 roku, współwłaścicielem nieruchomości położonej w P. było małżeństwo S. T. i J. T. (1), co zgodnie z postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku po S. T. (załączonym do akt sprawy) wskazuje, iż udział w nieruchomości po niej odziedziczył mąż J. T. (1), co rażąco przeczy pominięciu przez sąd tego składnika majątku;
- pominięcie dokumentów, orzeczeń oraz spisu inwentarza znajdujących się w aktach sprawy II Ns 454/10 Sądu Rejonowego w Szczecinie, a to w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza po zmarłym J. T. (1) u, a w szczególności protokołów ze spisu inwentarza wraz załącznikami, pomimo złożenia przez powódkę wniosku o ich dołączenie w piśmie z dnia 29 sierpnia 2011 roku oraz pomimo faktu, iż sąd o toczącym się postępowaniu posiadał wiedzę z urzędu, a nadto wynikającą z informacji od powódki, m.in. w piśmie z dnia 20 listopada 2010 roku i brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie oraz brak rozstrzygnięcia w przedmiocie w/w dowodów,
- pominięcie wniosków wskazanych w zarzutach do opinii z dnia 27 lutego 2011 roku, a to dowodu z opinii biegłej M. Z. znajdującego się w aktach sprawy I C 665/08, dowodu z opinii ustnej M. Z. i brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,
- pominięcie dowodu z przesłuchania stron, a to pozwanych, pomimo złożenia wniosku w tym przedmiocie w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku oraz brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,
- pominięcie dowodu z zeznań świadka K. D. wskazanej w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku oraz brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,

- pominięcie dowodu z informacji z banków wskazanej w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku, podtrzymanej na wezwanie sądu pismem z dnia 20 marca 2012 roku oraz brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,
- pominięcie informacji pozwanej D. G., iż odbyło się postępowanie spadkowe po J. T. (2) i nie dopuszczenie z urzędu akt sprawy z postępowania spadkowego po J. T. (2) u o sygnaturze III NS 1346/95, pomimo iż zapis o takim postępowaniu widnieje w aktualnej treści księgi wieczystej i jest znany sądowi z urzędu,
- pominięcie wniosku powódki o wezwanie pozwanych do podania danych J. T. (2) a, który to wniosek złożono z uwagi na niemożność ustalenia, bez tych danych, faktu czy było postępowanie spadkowe po J. T. (2), i brak rozstrzygnięcia w przedmiocie tego wniosku,
- pominięcie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy na okoliczność wyceny rzeczy ruchomych znajdujących się w masie spadkowej po zmarłym i brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie, z ostrożności procesowej, na wypadek gdyby sąd nie uznał powyższego zarzutu na mającego wpływ na treść orzeczenia zarzucam istotne naruszenie przez sąd meriti:

II.art. 328§2 k.p.c., co znacznie uniemożliwiło sporządzenie zarzutów oraz uzasadnienie niniejszej apelacji a tym ma wpływ na kontrolę wyroku przez sąd II instancji, poprzez brak rozstrzygnięcia w uzasadnieniu wyroku w przedmiocie:

- pominięcia dowodu z aktualnego stanu księgi wieczystej o numerze (...) prowadzonej dla nieruchomości położonej w P. w powiecie (...) oraz pominięcie treści tej księgi złożonej do akt sprawy, a podającej, iż zgodnie z wpisem na dzień 29 maja 2009 roku, współwłaścicielem nieruchomości położonej w P. było małżeństwo S. T. i J. T. (1), co zgodnie z postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku po S. T. (załączonym do akt sprawy) wskazuje, że udział w nieruchomości po niej odziedziczył mąż J. T. (1), co rażąco przeczy pominięciu przez sąd tego składnika majątku;
- pominięcia dokumentów, orzeczeń oraz spisu inwentarza znajdujących się w aktach sprawy II Ns 454/10 Sądu Rejonowego w Szczecinie, a to w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza po zmarłym J. T. (1), a w szczególności protokołów ze spisu inwentarza wraz załącznikami, pomimo złożenia przez powódkę wniosku o ich dołączenie w piśmie z dnia 29 sierpnia 2011 roku oraz pomimo faktu, iż sąd o toczącym się postępowaniu posiadał wiedzę z urzędu, a nadto wynikająca z informacji od powódki, min. w piśmie z dnia 20 listopada 2010 roku,
- pominięcia wniosków wskazanych w zarzutach do opinii z dnia 27 lutego 2011 roku, a to dowodu z opinii biegłej M. Z. znajdującego się w aktach sprawy I C 665/08, dowodu z opinii ustnej M. Z. i brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,
- pominięcie dowodu z przesłuchania stron, a to pozwanych pomimo złożenia wniosku w tym przedmiocie w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku oraz brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,
- pominięcia dowodu z zeznań świadka K. D. wskazanej w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku,
- pominięcie dowodu z informacji z banków wskazanej w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku, podtrzymanej na wezwanie sądu pismem z dnia 20 marca 2012 roku,
- pominięcie informacji pozwanej D. G., że odbyło się postępowanie spadkowe po J. T. (2) i nie dopuszczenie z urzędu akt sprawy z tegoż postępowania spadkowego o sygn. III NS 1346/95, pomimo iż zapis o takim postępowaniu widnieje w aktualnej treści księgi wieczystej i jest znany Sądowi z urzędu, a ponadto powódka w piśmie z dnia 15 czerwca 2012 roku wskazuje na problem z uzyskaniem informacji o fakcie przeprowadzenia z uwagi na brak danych zmarłego i w związku z tym złożyła wniosek o wezwanie przez sąd pozwanych do wskazania danych, co zostało pominięte ,

- pominięcia wniosku powódki o wezwanie pozwanych do podania danych J. T. (2), który to wniosek złożono z uwagi na niemożność ustalenia bez tych danych faktu czy było postępowanie spadkowe po J. T. (2),
- pominięcia wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy na okoliczność wyceny rzeczy ruchomych znajdujących się w masie spadkowej po zmarłym, a w szczególności antyków,
- pominięcia wniosków sformułowanych pismem z dnia 27 listopada 2012 roku, pomimo doręczenia ich sądowi z ostrożności również za pośrednictwem faxu,

III .art. 233 §1 i 2 k.p.c. mające istotny wpływ na treść zapadłego w sprawie orzeczenia poprzez rażąco dowolną w miejsce swobodnej, ocenę dowodów polegające na nieprawidłowych logicznie wnioskach wywiedzionych z niekompletnie zgromadzonego materiału dowodowego, a przejawiające się:

- nieuwzględnieniem treści działu II księgi wieczystej o numerze (...) załączonej przez powódkę, a prowadzonej dla nieruchomości położonej w P. w powiecie (...), podającej, iż zgodnie z wypisem tej księgi na dzień 29 maja 2009 roku, współwłaścicielem nieruchomości położonej w P. było małżeństwo S. T. i J. T. (1), co zgodnie z Postanowieniem o stwierdzeniu nabycia spadku po S. T. (załączonym do akt sprawy wskazuje, iż udział w nieruchomości po niej odziedziczył mąż J. T. (1), co rażąco przeczy pominięciu przez sąd tego składnika majątku w liczeniu wartości zachowku,
- rażąco błędną ocenę twierdzeń powódki oraz pozwanej D. G., które to twierdzenia wskazują na fakt, iż w skład masy spadkowej wchodzi nieruchomość położona w P.,
- niedostrzeżenie rozbieżności pomiędzy treścią księgi wieczystej (...) przedłożonej przez powódkę, a załączonej do opinii biegłego sądowego, pomimo iż zgodnie ze stanem na dzień 29 maja 2009 roku właścicielem nieruchomości jest S. T. i J. T. (1) (i na takim stanie prawnym opierała się powódka formułując żądanie) a treścią na dzień sporządzenia opinii, gdzie wpisany jest J. T. (2), który w 2009 roku już nie żył co uniemożliwiało wpisanie go, a tym bardziej na podstawie umowy darowizny do Ksiąg Wieczystych,
- pominięcie w analizie materiału dowodowego opinii biegłego sądowego J. W. dokonującego wyceny nieruchomości położonej w P.,
- rażąco dowolną ocenę składu masy spadkowej, pomimo niekompletności materiału dowodowego, a w szczególności braku dokumentów, orzeczeń oraz spisu inwentarza znajdujących się w aktach sprawy II Ns 454/10 Sądu Rejonowego w Szczecinie, a to w przedmiocie sporządzenia spisu inwentarza po zmarłym J. T. (1), a w szczególności protokołów ze spisu Inwentarza wraz załącznikami, pomimo złożenia przez powódkę wniosku o ich dołączenie w piśmie z dnia 29 sierpnia 2011 roku oraz pomimo faktu, iż sąd o toczącym się postępowaniu posiadał wiedzę z urzędu, a nadto wynikająca z informacji od powódki, min. w piśmie z dnia 20 listopada 2010 roku i brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie,
- rażąco dowolną ocenę składników masy spadkowej i pominięcie w rozważaniach nieruchomości położonej w P. P., pomimo, iż powódka podejmuje starania o pozyskanie danych umożliwiających uzyskanie informacji o kręgu spadkobierców po J. T. (2), a nadto nieuzasadnione pominięcie tego faktu, pomimo iż sąd ma możliwość z urzędu i powinien to uczynić (z uwagi chociażby na bardzo długi okres bezczynności), pozyskania informacji o fakcie przeprowadzenia przez Sąd Rejonowy w Szczecinie postępowania spadkowego po J. T. (2);
- pominięcie wniosków wskazanych w zarzutach do opinii z dnia 27 lutego 2011 roku, a to dowodu z opinii biegłej M. Z. znajdującego się w aktach sprawy I C 665/08, dowodu z opinii ustnej M. Z. pomimo istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie,
- nieuzasadniona ocenę, iż zbędne jest przeprowadzenie dowodu z przesłuchania stron, a to pozwanych, pomimo złożenia wniosku w tym przedmiocie w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku i jednoczesnej istotności

tych zeznań, chociażby dla potrzeb pozyskania informacji czy było przeprowadzone postępowanie po J. T. (2) oraz co wchodzi w skład spadku po J. T. (1).

- rażąco dowolną ocenę nieprzydatności dowodu z zeznań świadka K. D. wskazanej w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku,
- rażąco dowolną ocenę wniosku o przeprowadzenie dowodu z informacji z banków wskazanej w piśmie procesowym z dnia 1 czerwca 2009 roku, podtrzymanej na wezwanie sądu pismem z dnia 20 marca 2012 roku oraz brak rozstrzygnięcia w tym przedmiocie, które to istotne naruszenia wskazane w pkt 1) i 3) doprowadziły w konsekwencji do błędów w ustaleniach faktycznych - jak poniżej;

IV. błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, a będący konsekwencją naruszenia w/w przepisów postępowania polegający na:

- 1) błędnym ustaleniu, iż w skład spadku po zmarłym J. T. (1) wchodzi jedynie nieruchomości dla której prowadzona jest KW (...) położona w S. przy ul. (...) oraz środki pieniężne, podczas gdy w skład spadku po zmarłym J. T. (1) poza w/w wchodzi również nieruchomości dla której prowadzona jest KW (...) położona w P. oraz rzeczy ruchome wymienione w spisie inwentarza po zmarłym znajdującym się w aktach II Ns 454/10,
- 2) błędnym ustaleniu wartości masy spadkowej podczas gdy prawidłowo przeprowadzone postępowanie dowodowe przez sąd wykazałoby wartość masy spadkowej w kwocie nie niższej niż 1.000.000 zł,
- 3) błędnym ustaleniu, iż brak jest stwierdzenia nabycia spadku po J. T. (2), podczas gdy z treści opinii biegłego J. W. i twierdzeń D. G. oraz aktualnego stanu księgi wieczystej dla nieruchomości położonej w P. wynika, iż postępowanie takie było przeprowadzone.
- 4) błędnym ustaleniu, iż powódka była zobowiązana do przedłożenia spisu inwentarza, podczas gdy dwukrotnie złożyła ona wniosek o dołączenie akt o sygn. II Ns 454/10, gdy przy prawidłowo prowadzonym przez sąd postępowaniu akta te winnym być załączone do niniejszego postępowania co pozwoliłoby sądowi na prawidłowe ustalenie składu masy spadkowej.

V. naruszenie prawa materialnego, a to art. 1034 §1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i błędne zastosowanie przepisu art. 1034 §2 k.c. pomimo, iż w toku postępowania nie doszło do ustalenia, aby spadkobiercy przeprowadzili postępowanie w przedmiocie działu spadku, a więc prawidłowe zastosowanie prawa materialnego, winno skutkować uznaniem solidarnej odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe, którym to długiem spadkowym jest niewątpliwie zachowek.

Mając na uwadze tak skonstruowane zarzuty i w celu ich poparcia, z uwagi na uniemożliwienie działania powódce przez sąd I instancji z uwagi na rażąco przedwczesne zamknięcie przewodu sądowego i niemożność powołania ich w toku postępowania, powódka wniosła o to by Sąd Apelacyjny, w granicach art. 381 i 382 k.p.c. dopuścił i przeprowadził dowody z:

- 1) uzupełniającego przesłuchania powódki na okoliczności ujawnione po wydaniu wyroku, a to fakt pozyskania informacji o wydaniu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku oraz na okoliczność składu i wartości spadku,
- 2) zeznań świadka K. D., na okoliczność składu i wartości spadku,
- 3) protokołu ze spisu inwentarza z dnia 4 listopada 2010 roku z załącznikami i uzupełniającego spisu inwentarza z dnia 11 lutego 2011 roku, na okoliczność składu i wartości spadku, oraz konieczności dopuszczenia dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność wyceny rzeczy ruchomych o wartości antycznej,

4) z odpisu z KW (...) z dnia 29 maja 2009 roku oraz wydruku z aktualnego stanu tej KW na okoliczność, iż nieruchomości ta wchodzi w skład masy spadkowej po J. T. (1), zarówno jako spadkobiercy po J. T. (2), jak i spadkobiercy po S. T..

W konsekwencji tak sformułowanych zarzutów apelacyjnych oraz wyartykułowanych wniosków dowodowych powódka, na podstawie art. 386 k.p.c. w zw. z art. 368 §1 pkt 5) k.p.c., wniosła o uchylenie zaskarżanego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie, gdyby sąd uznał, iż materiał dowodowy z uwzględnieniem wniosku V apelacji został przeprowadzony w całości i sprawa dojrzała do rozstrzygnięcia wnosząc o zmianę wyroku w zaskarżanej części poprzez zasądzenie od pozwanych żądanej przez powódkę dalszej kwoty, zgodnie z zaskarżeniem. Powódka nadto wniosła o zasądzenie kosztów według norm.

Pozwania D. G. i P. G. (1) w odpowiedzi na apelację wnieśli o jej oddalenie i zasądzenie od powódki zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego wg norm przepisanych. Nadto, na podstawie art. 381 k.p.c., pozwani wnosili o pominięcie załączonych do apelacji dokumentów.

Takie swoje stanowisko pozwani uzasadnili tym, że dokumenty te mogły one zostać powołane w postępowaniu przed Sądem. Pozwany J. T. (1) nie zajął stanowiska co do apelacji powódki.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

apelacja powódki okazała się uzasadniona i w konsekwencji, poza tym iż doprowadziła do częściowej zmiany wyroku Sądu Okręgowego w zakresie jego rozstrzygnięcia zawartego w punkcie pierwszym, skutkowałą koniecznością wydania orzeczenia kasatoryjnego.

Przed przejściem do oceny zarzutów apelacyjnych Sąd przypomina, że obecnie sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania (uchwała SN z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, Lex 341125). Sąd odwoławczy będąc jednak sądem merytorycznym, a nie wyłącznie kontrolnym, musi ustalić stan faktyczny będący podstawą wyrokowania, przy czym kierując się treścią przepisu art. 382k.p.c. sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Powódka w apelacji nie stawiała zarzutu nieważności postępowania, a Sąd Odwoławczy z urzędu jej nie stwierdził. Skarżąca w apelacji sformułowała natomiast zarówno zarzuty naruszenia prawa procesowego co miało skutkować niepełnymi i w konsekwencji błędnymi ustaleniami faktycznymi, jak naruszenia materialnego przez niewłaściwe zastosowanie czy też przez niewłaściwą wykładnię wskazanych przepisów prawa materialnego. Przy tak skonstruowanych zarzutach należało w pierwszej kolejności odnieść się do tych pierwszych jako, że dopiero po ustaleniu podstawy faktycznej sprawy jest możliwe dokonanie następnie jej kwalifikacji prawnej.

Dodać trzeba, że powódka zawarła w apelacji wnioski dowodowe co do których pozwani G. wnosili o ich oddalenie jako spóźnionych. Co do zasady przepis art. 381 k.p.c. stanowi, że sąd drugiej instancji może pominąć nowe fakty i dowody, jeżeli strona mogła je powołać w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji, chyba że potrzeba powołania się na nie wynika później. Apelująca powódka w apelacji ponowiła wniosek o przesłuchanie w charakterze świadka K. D., na okoliczność składu i wartości spadku, doprecyzowała wniosek o dopuszczenie dowodu z dokumentów ze spisu inwentarza spadkowego po J. T. (1), a mianowicie protokołu ze spisu inwentarza z dnia 4 listopada 2010 roku z załącznikami i uzupełniającego spisu inwentarza z dnia 11 lutego 2011 roku, na okoliczność składu i wartości spadku. Powódka ponowiła również wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego sądowego na okoliczność wyceny rzeczy ruchomych o wartości antycznej wchodzących w skład spadku. Ponadto wniosła o przeprowadzenie dowodu z odpisu z księgi wieczystej KW (...) z dnia 29 maja 2009 roku oraz z wydruku z aktualnego stanu tej księgi na okoliczność, że nieruchomości w P. wchodzi w skład masy spadkowej po J. T. (1), zarówno jako spadkobiercy po J. T. (2), jak i spadkobiercy po S. T.. Na koniec powódka wniosła o dopuszczenie dowodu z jej uzupełniającego przesłuchania w charakterze strony na okoliczności ujawnione po wydaniu wyroku, a to faktu pozyskania informacji

o wydaniu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku po zmarłym J. T. (2) oraz na okoliczność składu i wartości spadku po zmarłym ojcu. Tak sformułowane wnioski dowodowe jedynie po części mogą być potraktowane jako nowe, zgłoszone dopiero w apelacji.

Co do samego zachowku to jest to w pewnym sensie zastępcza forma dziedziczenia, ma bowiem zapewnić członkom najbliższej rodziny spadkodawcy korzyści związane ze spadkobranie. Tak więc celem instytucji zachowku jest ochrona interesów majątkowych najbliższych członków rodziny, wymienionych w art. 991 § 1 k.c. przez zapewnienie im, niezależnie od woli spadkodawcy, a nawet wbrew jego woli, roszczenia pieniężnego odpowiadającego określone w powołanym przepisie ułomkowi wartości udziału w spadku, który by im przypadła przy dziedziczeniu ustawowym. Osoba należąca do kręgu podmiotów wymienionych w art. 991 § 1 k.c. ma bowiem prawo do uzyskania określonej korzyści ze spadku. Z art. 991 § 1 zdanie pierwsze wynika, że zaspokojenie należnego osobie uprawnionej roszczenia o zachówek w pierwszej kolejności może nastąpić bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu. Dopiero w przypadku, gdy uprawniony nie uzyska równowartości zachowku w jednej z powyższych wskazanych form może kierować roszczenie o zachówek do spadkobiercy, ewentualnie przeciwko osobie obdarowanej przez spadkodawcę. W orzecznictwie jest utrwalone stanowisko, że punktem odniesienia przy obliczaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku może być jedynie chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy (art. 922 § 1, art. 924 i 925 k.c.). Ustalanie składu spadku, a mianowicie różnicy między wartością stanu czynnego spadku (aktywów) i wartością stanu biernego spadku (pasywów), następuje więc co do zasady, według reguł określonych w art. 922 k.c., nie uwzględnia się jedynie zapisów i poleceń oraz oczywiście długów z tytułu zachowku (wyrok SN z dnia 14 marca 2008 r., IV CSK 509/07, LEX nr 445279). Poczynając od uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., III CZP 75/1984 wpisanej do księgi zasad prawnych (OSNC 1985, nr 10, poz. 147), nie jest kwestionowane w orzecznictwie sądowym to, że obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4 .07.2012 r. ,I CSK 599/11 ,Lex nr 1218157). Obliczenie zachowku polega na ustaleniu wysokości sumy pieniężnej jakiej uprawniony do zachowku może domagać się na podstawie art. 991 §2 k.c. od spadkobiercy powołanego. Samą wysokość zachowku ustala się za pomocą obliczeń które w zasadzie przebiegają w trzech etapach : najpierw ustala się udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku, udział ten jest wyrażony odpowiednim ułamkiem, potem ustala się substrat zachowku, który po przemnożeniu przez ułamek ,który wyraża udział stanowiący podstawę do obliczenia zachowku daje nam poszukiwaną wielkość czyli wysokość zachowku. Aby ustalić substrat zachowku należy przede wszystkim określić tzw. czystą wartość spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę między wartością stanu czynnego spadku , a wartością stanu biernego spadku .

Oznacza to ,że w sytuacji gdy Sąd Okręgowy prawidłowo ustalił udział spadkowy stanowiący podstawę dla obliczenia zachowku należnego powódce pierwszorzędne znaczenie miało ustalenie wartości stanu czynnego spadku .By to uczynić należało zestawić wszystkie należące spadku prawa , konieczne więc tu było ustalenie wartości wszystkich praw należących do spadku ,według stanu z daty otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku, od tak ustalonego stanu spadku następnie odejmuje się wartość długów spadkowych (za wyjątkiem wynikających z zapisów, poleceń ,zachowków) . W rozpoznawanej sprawie strony nie twierdziły jednak by takie długi spadkowe były stąd stanu czynnego spadku nie pomniejszało się już o wartość stanu biernego. W określonych sytuacjach do wartości czystego spadku dolicza się wartość darowizn między żyjącymi ,dokonanych przez spadkodawcę zarówno na rzecz spadkobierców powołanych czy też uprawnionych do zachowku, jak i na rzecz osób obcych ,i to niezależnie od tego ,czyj zachówek się oblicza (art. 993 i art. 994 k.c.). W ocenianej sprawie jednak żadna ze stron procesu nie wniosła o takie zaliczenie darowizn (art. 993-995 k.c.). Z art. 991 §2 k.c. wynika ,że ustawa daje spadkodawcy wybór co do sposobu zapewnienia uprawnionemu należnego mu zachowku ,dopiero gdy uprawniony nie otrzymał - w żadnej postaci - należnego mu zachowku , a tak sytuacja występuje według twierdzeń powódki , nie kwestionowanych przez pozwanych , w przedmiotowej sprawie , przysługuje mu roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do jego pokrycia.

Reasumując poczynione wyżej wywody jest uzasadniona konkluzja ,że w przedmiotowej sprawie za podstawę obliczenia zachowku należnego powódce należało przyjąć czystą wartość spadku .Oznacza to ,że przedmiotem oceny

Sądu Apelacyjnego jest zbadanie czy Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy ustalił substrat zachowku stanowiący podstawę obliczenia zachowku do którego uprawniona jest powódka.

Zważywszy na zakres zarzutów apelacyjnych powódki, w szczególności co do niezupełności poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, Sąd Odwoławczy poniżej skrótowo przedstawia jak przebiegało postępowania przez sądem I instancji. Powódka już w pozwie podała, że w skład spadku po zmarłym ojcu wchodziły dwie nieruchomości, w tym również ta położona w P. przy ul. (...) (k.3). Pozwani w tej sprawie byli od początku procesu reprezentowani przez profesjonalnych pełnomocników procesowych (k.22 oraz k.54 i 62), powódka zaś – zwolniona w całości od kosztów sądowych w sprawie, początkowo występowała w procesie sama. Co do stanowiska pozwanych, w szczególności co do składu spadku po zmarłym ojcu podanego przez powódkę to J. T. (1) w bardzo ogólnej i skrótowej odpowiedzi na pozew w istocie nie odniósł się do twierdzeń powódki czy do wskazanych przez nią w pozwie nieruchomości J. T. (1) przysługiwał tytuł właścicielski w jakiegokolwiek części (k.20-21). W piśmie procesowym z dnia 17.06.2009 r. dodał jedynie, że nie posiada informacji o tym czy jego ojcu przysługiwał w ogóle tytuł właścicielski do nieruchomości położonej w P.. Pozwany jednocześnie do tego pisma załączył decyzją Naczelnika Drugiego Urzędu Skarbowego w S. z dnia 4.02.2009 r., która to została sporządzona na podstawie jego zeznania podatkowego. Z uzasadnienia tej decyzji wynika m.in. że Urząd nie miał informacji o tym, że właściciel nieruchomości w P. J. T. (2) zmarł jeszcze przez swoim ojcem J. J. T. (1) przedłożył Urzędowi Skarbowemu m.in. pismo z 16.10.2007 r. w którym zawarty był opis stanu nieruchomości położonej w P. (k.126-7). Powódka w reakcji na przedmiotowe pismo nadal twierdziła, że w skład spadku po ojcu wchodzi nieruchomość w P.. Z kolei D. G. w imieniu własnym i małoletniego wówczas syna - pozwanego P. G. (1) (k.35) w odpowiedzi na pozew co do zasady nie zakwestionowała, że wskazane w pozwie nieruchomości wchodziły w skład spadku po zmarłym ojcu, lecz twierdziła, że powódka zawyżyła ich wartość (k.24). Pozwana przyznała, że dom w P. stanowił własność zmarłego brata J..

Powódka już w piśmie procesowym z dnia 1.06.2009 r. zawarła szereg wniosków dowodowych, w tym wniosła o dopuszczenie dowodu z zeznań świadka K. D. na okoliczność ustalenia co wchodzi w skład spadku po zmarłym jej ojcu, załączyła jednocześnie odpisy z ksiąg wieczystych prowadzonych dla wskazanych w pozwie nieruchomości. Powódka jednocześnie wskazała, że z pisma procesowego D. G. złożonego do innej sprawy cywilnej (I C 665/08) wynika, że nieruchomość (...) to działka gruntu zabudowana niewykończonym domem mieszkalnym wybudowanym przez J. T. (2) i matkę S. T., która to nieruchomość miała być darowana przez J. T. (1) synowi J. i którą to nieruchomość D. G. i jej brat J. nabyli w wyniku spadkobrania po S. T. i J. T. (2) (k.79). Z odpisu z księgi wieczystej Kw Nr (...) prowadzonej przez Sąd Rejonowy P., datowanego na 29.05.2009 r., wynika, że w dziale II jako właściciel nieruchomości położonej w P. był wpisany nadal J. T. (2) (k. 84). Powódka w tej sytuacji twierdziła, że miało już miejsce stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym J. T. (2) z tym, że powyższe nie znalazło odbicia w treści księgi wieczystej. Powódka już w pozwie podała, że stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym ojcu nastąpiło na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Szczecinie wydanego w sprawie o sygn. I Ns 819/06. W piśmie z czerwca 2009 roku wносиła też o dołączenie tych akt spadkowych do przedmiotowej sprawy.

Na pierwszej rozprawie wyznaczonej przez Sąd Okręgowy w dniu 18.06.2009 r. powódka podała, że w skład spadku po zmarłym ojcu wchodziły nadto rzeczy ruchome składające się m.in. na wyposażenie mieszkania w S. o wartości antycznej (k.90). Do akt sprawy zostało też przedłożone postanowienie z dnia 15.04.2010 r. Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie, sygn. akt II Ns 454/10 o sporządzeniu spisu inwentarza po J. T. (1) (k.352).

Sąd Okręgowy ostatecznie dopuścił w sprawie dowód z opinii biegłych sądowych- rzeczoznawców w celu ustalenia wartości obu nieruchomości, a więc również tej położonej w P. (k.139 i 142). Oględziny nieruchomości przez biegłych były niezwykle utrudnione z uwagi na postawę pozwanych stąd ostatecznie postanowienie Sądu Okręgowego z dnia 1.04.2010 r. Postawa pozwanych co do umożliwienia biegłym oględzin nieruchomości przełożyła się na czas trwania sporządzenia przez biegłych szacunku nieruchomości, opinie sporządzono ostatecznie odpowiednio w lipiec 2011 r. i grudniu 2011 roku.

Pozwany J. T. (1) kwestionując wycenę nieruchomości w P. w piśmie procesowym z dnia 27.02.2012 r. w istocie przyznawał, że nieruchomość ta wchodziła w skład spadku po zmarłym ojcu (zaznaczył bowiem jedynie, że stan prawny tej nieruchomości w księdze wieczystej jest nieuregulowany, inaczej nie odpowiada rzeczywistości).

Postanowieniem z dnia 6.03.2012 r. Sąd zobowiązał powódkę m.in. do tego by przedłożyła postanowienie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym J. T. (2) na co powódka stwierdziła, że nie jest w stanie ustalić czy i kiedy postępowanie takie się toczyło. Sąd zobowiązał też powódkę by podała określone dane dotyczące osoby spadkodawcy. W tym miejscu należy przede wszystkim zauważyć, że do przedmiotowej sprawy były załączone akta sprawy o stwierdzenie nabycia spadku po J. T. (1), musiał w nich być akt zgonu spadkodawcy (akta te zostały zwrócone właściwemu sądowi, bez pozostawienia odpisu postanowienia spadkowego).

Powódka w zażaleniu na postanowienie o zawieszeniu postępowania w sprawie w części podała, że z treści wpisów w księdze założonej dla nieruchomości w P. wynika, że postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym J. T. (2) zostało jednak przeprowadzone, sprawa toczyła się pod sygn. III Ns 1346/95. W tym też piśmie powódka podała PESEL J. T. (1).

Sąd Okręgowy rozprawę w sprawie zamknął w dniu 20.11.2012 r. postanawiając jednocześnie odroczyć ogłoszenie wyroku na dzień 29.11.2012. r. Powódka w formie faksu w dniu 28.11.2012 r. nadesłała pismo procesowe datowane na 27.11.2012 r. (k.568) w którym wniosła o otwarcie zamkniętej rozprawy na nowo i przeprowadzenie wskazanych w tym piśmie dowodów. Strona zarzucała też, że Sąd naruszył procedurę pomijając milczeniem jej wnioski o dopuszczenie dowodu z akt sprawy o sygn. II Ns 454/10 - akt ze spisu inwentarza po zmarłym spadkodawcy J. T. (1). Sąd zamkniętej rozprawy nie otworzył. Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia wynika m.in. to, że Sąd Okręgowy przyjął, iż powódka nie wykazała, że zmarły jej ojciec posiadał tytuł prawny do nieruchomości położonej w P. Sąd podkreślił, że powódka pomimo stosownego zobowiązania nie przedłożyła do akt sprawy do chwili zamknięcia rozprawy spisu inwentarza po spadkodawcy, a nadto nie podała danych koniecznych dla stwierdzenia czy spadkodawca pozostawił na rachunkach bankowych oszczędności danych ojca.

Powódka w apelacji podkreśliła, że z uwagi na fakt, iż D. G. i J. T. (1) to jest jej przyrodnie rodzeństwo, podobnie jak niezjący już J. T. (2), to w sytuacji braku jakiegokolwiek współpracy przez nich z nią nie była w stanie początkowo w ogóle ustalić niektórych żądanych przez Sąd danych, w tym przedłożyć postanowienie o stwierdzenie nabycia spadku po J. . Z tej to przyczyny wnosila by to Sąd od pozwanych uzyskał konieczne w tym zakresie dane. Powódka zarzucała też Sądowi, że ostatecznie tego nie uczynił, nie przesłuchał również pozwanych w charakterze strony w trakcie którego to przesłuchania by było możliwe uzyskanie tych danych. Powódka zarzucała nadto Sądowi Okręgowemu, iż ten część jej wniosków dowodowych pominął milczeniem nie wydając ani pozytywnych, ani negatywnych postanowień dowodowych, dotyczyło to m.in. jej wniosku o dopuszczenie dowodu z akt sprawy zawierającej spis inwentarza, z ustnej uzupełniającej opinii biegłego J. W. oraz M. Z., biegłej sądowej, która sporządziła wycenę tej samej nieruchomości na potrzeby innej sprawy. W ocenie powódki wzywając jej o podanie danych osobowych spadkodawcy, które Sąd w części posiadał, a w części mógł ustalić było niezasadne.

W ocenie Sądu Odwoławczego zarzuty powódki, iż nieprawidłowo Sąd Okręgowy pominął podane przez nią informacje co do tego, że miało miejsce stwierdzenie nabycia spadku po J. T. (2) są uzasadnione. Pomijając ogólne informacje od pozwanych to powódka w swoim piśmie procesowym z dnia 25 lipca 2012 r. podała wprost sygnaturę sprawy spadkowej po zmarłym J. T. (2), podała też w tym samym piśmie żądane przez Sąd dane osobowe spadkodawcy, które były konieczne dla ustalenia składu spadku (stan oszczędności). Pominięcie tych danych i zaniechanie po części postępowania dowodowego przez Sąd Okręgowy, a po części brak wyciągnięcia z podanych faktów jakichkolwiek wniosków było oczywiście nieprawidłowe. O ile nie ma racji skarżąca, że z treści przedłożonego odpisu z księgi wieczystej dla nieruchomości w P. według stanu na 2009 r. miało wynikać, że jej właścicielem byli J. i S. T. o tyle ostatecznie powódka wykazała, że miało miejsce stwierdzenie nabycia spadku po J. T. (2). Rzeczą Sądu było zażądać przedmiotowych akt spadkowych. Sąd Okręgowy prowadząc postępowanie dowodowe w sprawie pomiał to, że jest obowiązany zawsze orzec o danym dowodzie – pozytywnie bądź negatywnie (art. 236 k.p.c.), jest to niezbędne choćby po to by dać stronie możliwość złożenia zastrzeżeń w trybie art. 162 k.p.c. Sąd Okręgowy natomiast

ostatecznie nie oddalił wniosków dowodowych powódki m.in. o przeprowadzenie dowodów osobowych (świadek , biegli) , z dokumentów (informacje o rachunkach bankowych) czy z akt sądowych . O ile ten ostatni wniosek jest oczywiście niepoprawny bowiem nie ma jako takiego dowodu (jeżeli już to z określonych dokumentów w aktach tych zawartych) , to jednak powódka w istocie po załączeniu akt o sygn. II Ns 454/10 do przedmiotowej sprawy chciała określić, jak wyjaśnia to w apelacji , z jakich dokumentów dowód Sąd miał przeprowadzić . Zgodnie z zasadą kontrydiktoryjności ciężar dowodu spoczywa na stronach postępowania cywilnego. To one, a nie sąd, są wyłącznym dysponentem toczącego się postępowania i one wreszcie ponoszą odpowiedzialność za jego wynik. Rozkład ciężaru dowodu ma istotne znaczenie w toku całego postępowania, a nie tylko w fazie wyrokowania; nie jest on uzależniony od pozycji, jaką strona zajmuje w procesie cywilnym . Podkreśla się jednak ,że w sytuacjach szczególnych sąd posiada uprawnienie w zakresie dopuszczenia dowodu niewskazanego przez strony (wyłącznie na twierdzone przez strony istotne i sporne okoliczności faktyczne), gdy według jego (obiektywnej i weryfikowalnej w toku instancji) oceny zebrany w toku sprawy materiał dowodowy nie wystarcza do jej rozstrzygnięcia . W szczególności sąd powinien dopuścić dowód z urzędu, gdy stanowi to realizację dyspozycji normy kodeksowej lub ma przeciwdziałać naruszeniu porządku prawnego . Tak więc w przedmiotowej sprawie w sytuacji gdy Sąd uzyskał od powódki dane o sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po zmarłym J. T. (2) , podobnie o sprawie w której miał być sporządzony spis inwentarza po spadkodawcy J. T. (1) (załączono do akt sprawy postanowienie o sporządzeniu spisu inwentarza) , to powinien akt tych zażądać nawet z urzędu . Racje ma też powódka zwracając uwagę ,że skoro sądy korzystając z internetowej przeglądarki ksiąg wieczystych mogą ustalić stan prawny danej nieruchomości to z takiej możliwości mógł też skorzystać Sąd Okręgowy. Takie zachowanie byłoby zresztą logiczne skoro uprzednio Sąd przeprowadził już dowód z opinii biegłego przy pomocy którego to ustalił wartość nieruchomości w P..

W konsekwencji zarzuty powódki ,że Sąd Okręgowy nieprawidłowo ustalił skład i wartość spadku po spadkodawcy okazały się oczywiście uzasadnione. Nieprawidłowe ustalenie substratu zachowku doprowadziło z kolei do błędnego wyliczenia zachowku należnego powódce , przez jego znizenie . W tej sytuacji zachodzi konieczność ustalenia na nowo czystej wartości spadku po zmarłym J. T. (1) tj. jakie prawa oprócz już ustalonych wchodzi w grę. Powyższe wymaga przeprowadzenia , w zaskarżonym zakresie , postępowania dowodowego w całości (w tym na nowo ,z uwagi na znaczny upływ czasu od daty wydania opinii, ustalenia wartości nieruchomości w P.). Powyższe skutkowało koniecznością uchylecia zaskarżonego wyroku w zakresie w jakim powództwo zostało oddalone i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania , z pozostawieniem temu sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego (art. 386 §4 k.p.c. w zw. z art. 108§ k.p.c.). Z uwagi na uchylene wyroku w zasadniczej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania zachodzi potrzeba na nowo rozliczenia między stronami kosztów procesu , oznaczało to konieczność uchylene wyroku również w zakresie w jakim zawierał on postanowienia kosztowe (pkt III – VI).

Sąd Odwoławczy uznał też za uzasadnione zarzuty powódki co do naruszenia przez Sąd Okręgowy prawa materialnego, a mianowicie art. 1034 §1 k.c. poprzez jego niezastosowanie i błędne zastosowanie przepisu art. 1034 §2 k.c. W toku procesu w żaden sposób nie ustalono by doszło do działu spadku po zmarłym spadkodawcy ,tak więc prawidłowe zastosowanie prawa materialnego, winno skutkować uznaniem solidarnej odpowiedzialności spadkobierców za długi spadkowe, którym to niewątpliwie jest niewątpliwie zachowek. Uznanie zasadności tak skonstruowanego zarzutu powódki doprowadziło do zmiany punktu pierwszego skarżonego wyroku przez ustalenie ,że pozwani solidarnie odpowiadają za zapłatę zasądzonej na rzecz powódki kwoty ,stanowiącej część należnego jej zachowku (pkt I sentencji).

Małgorzata Gawinek Mirosława Gołuńska Danuta Jezierska